

عنوان مقاله:

بررسی سنت ادبی «استقبال» در دیوان واصل کابلی

محل انتشار:

فصلنامه فنون ادبی، دوره 13، شماره 2 (سال: 1400)

تعداد صفحات اصل مقاله: 20

نویسندگان:

سید هاشم شهیر - دانش آموخته کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

رضا چهرقانی - استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

خلاصه مقاله:

نهضت بازگشت ادبی که در واکنش به انحطاط سبک هندی در اصفهان آغاز و در سراسر ایران گسترده شد، تأثیری در ادبیات افغانستان نداشت و شاعران افغانستان بدون توجه به آن، به سرودن شعر در سبک هندی و طرز بیدل دهلوی ادامه دادند. در میان موج مستمر بیدل گرایی در افغانستان، واصل کابلی (۱۳۴۴-۱۳۰۹ق) از شاعرانی است که به شعر شاعران پیش از سبک هندی نیز توجه داشته و در سرودن اشعار خویش به استقبال از شاعران قدیم به ویژه حافظ رفته است. اثرپذیری واصل از شاعران پیشین، اگرچه هر دو ساحت صورت و محتوا را دربر می گیرد؛ در ساحت صورت به ویژه از منظر وزن و قافیه و ردیف چشمگیرتر بوده است. از این رو پژوهش پیش رو با اتکا به نظریه بینامتنیت و با تکیه بر داده های آماری و استفاده از روش توصیفی-تحلیلی کوشیده است موارد اثرپذیری شکلی واصل کابلی از شاعران پیش از خود را بررسی کند. یافته های این پژوهش نشان می دهد واصل کابلی ضمن استقبال گاه به گاه از طیف گسترده ای از شاعران پیش از خود، به گونه ای نظام مند از حافظ تقلید کرده است؛ چنانکه حدود ۵۰ درصد از اشعار برجای مانده از واصل کابلی در استقبال از حافظ شیرازی سروده شده است. مجموعاً ۶۲ غزل، ۳۳ مرثیه، ۳ قصیده، ۲ مثنوی و ۵ قطعه و مفرد وجود دارد که از این تعداد، ۳۲ غزل و یک قصیده را در استقبال از شعر حافظ سروده است. واصل کابلی بعد از حافظ، بیشترین توجه را به غزلیات مولوی نشان داده و ۶ غزل از غزلیات دیوان شمس تبریزی را استقبال کرده و در مرتبه بعد از مولوی، به استقبال اشعار بیدل دهلوی توجه کرده است. واصل کابلی ۴۲ درصد از کلمات قافیه موجود در غزل های استقبال شده از حافظ را عیناً به شعر خویش راه داده و قریب ۵۸ درصد از کلمات قافیه در اشعار وی مختص خود واصل بوده که با عنایت به نقش قافیه در مضمون پردازی، نشان دهنده تنوع بیشتر مضامین در شعر واصل کابلی است. نکته مهم دیگر این است که واصل در استقبال از یک شعر، گاه دو شعر سروده است که نمونه های آن را می توان در استقبال از شعر مولانا و حافظ و قدسی مشهدی مشاهده کرد. مهم تر اینکه گاهی شعر شاعری را با واسطه شاعری دیگر استقبال کرده است؛ مانند نمونه ای که در استقبال از مولوی و امیر خسرو دهلوی دیده می شود. گفتنی است که تأثیرپذیری واصل کابلی از حافظ و سایر شاعران یادشده تنها در مقوله استقبال (اثرپذیری در وزن و قافیه) خلاصه نمی شود و چنانکه در تحلیل استقبال از نخستین غزل دیوان حافظ بحث شد، تمامی حوزه های شکلی اعم از موسیقی، زبان، صورخیال و ... و همچنین همه ساحت های معنایی را دربر می گیرد.

کلمات کلیدی:

شعر افغانستان، بینامتنیت ادبی، واصل کابلی، حافظ شیرازی، استقبال

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1296620>

